

Роман КИРЧІВ

НЕБУДЕННА ПРАЦЯ

Жеплинський Б.М., Ковальчук Д.Б.
Українські кобзарі, бандуристи, лірники.
Енциклопедичний довідник. — Львів :
Галицька видавнича спілка, 2011. — 316 с.

Ця об'ємна книга — підсумок понад півстолітнього збирання Богданом Жеплинським матеріалу до історії українського кобзарства, записування біографій кобзарів, бандуристів, лірників та інших відомостей, пов'язаних з їхньою виконавською діяльністю і творчістю. Тісна поєднаність цієї роботи з навчанням гри на бандурі, участю в ансамблях бандуристів ще з студентського часу у Львівському політехнічному інституті (1946—1950), з досвідом власного практичного виконавства й іншими видами діяльності в сфері бандурного мистецтва в подальші десятиліття і до сьогодні включно збагатили зібраний матеріал додатковими важливими смислами.

А треба додати, що були це непрості і нелегкі десятиліття. Б. Жеплинський зазнав типової долі українського інтелігента-патріота свого часу. У 1950 р. зі студентської лавки був схоплений советськими репресивними органами і разом з братом — також студентом — засланий на каторжні роботи в Сибір. І тут також проявив типову вдачу українського інтелігента: намагання не тільки зберегти в нелюдських умовах у собі людину, а й відповідним чином впливати на своє середовище, на культивування духовності там, де тоталітарним насильством насаджувалася бездуховність. Разом з братом Романом Б. Жеплинський створює із засланців капелу бандуристів, яка грає на виготовлених її учасниками інструментах.

У 1956 р. зміг закінчити Томський політехнічний інститут, працював на хімічних заводах у м. Пермі (Росія), а з поверненням в Україну — в Новому Роздолі, старшим науковим співробітником у Львівському відділенні Інституту економіки АН УРСР та у Всесоюзному інституті сірчаної промисловості у Львові. Має опубліковані науково-дослідні праці, авторські свідоцтва і винаходи в галузі хімічної технології, виробництва сірки.

Водночас не припиняється багатогранна діяльність Б. Жеплинського на полі його захоплення кобзарським і бандурним мистецтвом: виступає як соліст-бандурист, організатор, учасник і керівник ансамблів та капел бандуристів, пропагандист і учитель гри на бандурі в школах, технікумах, вузах. Він — учасник багатьох кобзарських з'їздів, наукових конференцій з кобзарської проблематики, заслужений працівник культури України, відмінник народної освіти, член НТШ, лауреат Фонду духовного відродження ім. Митрополита Андрея Шептицького, з 1994 р. — голова Львівського відділення Всеукраїнської (тепер Національної) спілки кобзарів України.

Наводжу далеко неповно ці біографічні відомості головно задля того, щоб зазначити, як глибоко заангажований Б. Жеплинський упродовж усього свого життя і діяльності у предметній сфері названої на початку цього відгуку книги. А ще присутні в передісторії останньої численні його статті про кобзарів і кобзарство в українській і зарубіжній пресі, книжкові публікації «Коротка історія кобзарства в Україні» (Львів: Видавництво «Край», 2000. — 196 с.), «Кобзарськими стежками» (Львів: Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника, 2002. — 278 с.).

Отож, ще раз наголошую, «Енциклопедичний довідник» про українських кобзарів, бандуристів, лірників — не компілятивне аматорське творіння, а продукт багатолітньої цілеспрямованої компетентної праці, збагаченої великим практичним досвідом фахової творчої діяльності.

На стадії компонування тексту «Енциклопедичного довідника» і підготовки його до друку Б. Жеплинський залучив до цієї праці свою дочку Дарію Ковальчук (Жеплинську) — також з дитячих років занурену в народно-музичну стихію. За фахом інженер, хімік-технолог, науковець, педагог, магістр релігійних наук, вона відома і як організаторка та учасниця музичних ансамблів (грає на бандурі і цимбалах).

Корпусом гасел довідника охоплено головно персоналії кобзарів, бандуристів, лірників — від давнини до сучасності. Відомості про давніх народних музикантів почерпнуті з писемних джерел, про новіших і новочасних — крім літератури, великою мірою використано живий досвід особистого знання авторами багатьох сучасних їм митців, спілкування з ними і спостережень про особливості їхнього виконавства. Це збагачує наратив статей довідника багатьма цікавими пізнавальними моментами.

Зміст і структуру статей автори намагаються до-стосувати до сучасних енциклопедичних стандартів. Крім біографічних даних, наводять відомості про характерні риси творчої особистості, подаються світлини і портрети кобзарів, бандуристів і лірників.

Переважну більшість тексту книги складають статті, довідки про кобзарів, бандуристів, лірників, виконавців-одинаків та учасників і керівників капел,

ансамблів минулого і теперішнього століть. З цього погляду вона представляє важливий і цікавий матеріал про новочасні трансформації кобзарської і бандурної традиції та її вираз у різних професійних і напівпрофесійних формах.

Властиво, особливо велика і важлива цінність цієї праці, що вона добре зафіксувала новочасний стан українського кобзарства, яке зі своєї народної іпостасі, що найкраще збереглася на Лівобережній Україні, потужно розрослося і поширилося по всіх теренах України, а також за її межами. Зокрема, стало у ХХ ст. справжнім культурним здобутком на західноукраїнських землях. Тут уже виникли цілі династії континуаторів цього мистецтва. Прикладом можуть стати три покоління родини Жеплинських, бандуристська родина Михайла Барана і його двох синів Ореста й Тараса, бандуристське тріо сестер Байко...

Фактологічний та інтерпретаційний зміст книги містить велику унікальну інформацію і дає багату поживу для розмислів. Поневолувачі всіх часів переслідували, забороняли високопатріотичне мистецтво кобзарів, а більшовицькі сатрапи й фізично знищували його носіїв. Проте воно не тільки виживало, але розвивалося, множилося, протидіяло, було і залишається потужним чинником утвердження національної свідомості і показником незнищенності української духовності, є джерелом високої естетичної насолоди.

Самобутнє мистецтво українських кобзарів, бандуристів і лірників здавна здобуло визнання і захоплення багатьох чужинців. Носіїв цього мистецтва називали «рапсодами», «Гомерами нового часу». Сьогодні ми є свідками того, як це мистецтво тріумфально крокує по планеті і здобуває собі все нові серця. Воно вже — не лише набуток української національної культури, але й дієва складова світової цивілізації.

Розкрити і показати мистецький гуманістичний і цивілізаційний феномен українського кобзарства — одне з першорядних завдань науки. «Енциклопедичний довідник» Богдана Жеплинського і Дарії Ковальчук — продуктивний внесок у це Діло і добра основа для подальшого розгортання студій над цим предметом та підготовки присвяченої йому фундаментальної академічної енциклопедії.